

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (piata komora)

z 12. decembra 2019*

[Znenie opravené uznesením z 13 februára 2020]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Článok 101 ZFEÚ – Náhrada škody spôsobenej kartelom – Nárok osôb, ktoré na trhu dotknutom kartelom nepôsobia ako dodávatelia alebo ako nadobúdatelia, na náhradu škody – Škoda spôsobená verejnemu subjektu, ktorý poskytoval úvery za zvýhodnených podmienok s cieľom nadobudnúť majetok, ktorý je predmetom kartelu“

Vo veci C-435/18,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko) zo 17. mája 2018 a doručený Súdnemu dvoru 29. júna 2018, ktorý súvisí s konaním:

Otis GmbH,

Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH,

Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH,

Kone AG,

ThyssenKrupp Aufzüge GmbH

proti

Land Oberösterreich a i.,

SÚDNY DVOR (piata komora),

v zložení: predseda piatej komory E. Regan, sudcovia I. Jarukaitis (spravodajca), E. Juhász, M. Ilešič a C. Lycourgos,

generálna advokátka: J. Kokott,

tajomník: tajomník: D. Dittert, vedúci oddelenia,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 16. mája 2019,

* Jazyk konania: nemčina.

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- Otis GmbH, v zastúpení: A. Ablasser-Neuhuber a F. Neumayr, Rechtsanwälte,
- Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH a Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH, v zastúpení: A. Traugott a A. Lukaschek, Rechtsanwälte,
- Kone AG, v zastúpení: H. Wollmann, Rechtsanwalt,
- ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, v zastúpení: T. Kustor a A. Reidlinger, Rechtsanwälte,
- [Opravené uznesením z 13. februára 2020] Land Oberösterreich, v zastúpení: I. Innerhofer a R. Hoffer, Rechtsanwälte, a S. Hinterdorfer, Rechtsanwaltsanwärter,
- rakúska vláda, v zastúpení: F. Koppensteiner a V. Strasser, splnomocnení zástupcovia,
- talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci C. Colelli, avvocatto dello Stato,
- Európska komisia, v zastúpení: B. Ernst a G. Meessen, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 29. júla 2019,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 101 ZFEÚ.
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťami Otis GmbH, Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH a Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH (tieto dve posledné uvedené spoločnosti ďalej len spoločne „Schindler“), Kone AG, ako aj ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (ďalej len „ThyssenKrupp“) a Land Oberösterreich (ďalej len „spolková krajina Horné Rakúsko“), ako aj štrnástimi ďalšími subjektmi vo veci návrhu, ktorý podali posledné uvedené subjekty a ktorého predmetom je uložiť týmto piatim spoločnostiam povinnosť nahradiť škodu, ktorá im bola spôsobená z dôvodu kartelu medzi nimi, čo je najmä v rozpore s článkom 101 ZFEÚ.

Rakúske právo

- 3 Ustanovenie § 1295 ods. 1 Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Všeobecný občiansky zákonník, ďalej len „ABGB“) stanovuje:

„Každý má právo požadovať náhradu škody od toho, kto ju svojím správaním zavinil; škoda môže vzniknúť porušením zmluvnej povinnosti alebo sa zmluvy týkať nemusí.“
- 4 V súlade s § 1311 druhou vetou ABGB za spôsobenú škodu zodpovedá ten, kto „porušil zákon upravujúci predchádzanie náhodným škodám“.

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

- 5 Európska komisia uložila 21. februára 2007 rôznym spoločnostiam pokutu v celkovej výške 992 miliónov eur z dôvodu ich účasti na karteloch týkajúcich sa montáže a údržby výťahov a eskalátorov v Belgicku, Nemecku, Luxembursku a Holandsku, prinajmenšom od 80. rokov. Viaceré subjekty skupín spoločností, do ktorých patrili Otis, Schindler, Kone a ThyssenKrupp, boli súčasťou týchto podnikov.
- 6 Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd, Rakúsko) ako odvolací súd pre kartelové záležitosti 8. októbra 2008 potvrdil uznesenie zo 14. decembra 2007, ktorým Kartellgericht (Kartelový súd, Rakúsko) uložil pokuty spoločnostiam Otis, Schindler a Kone, ako aj dvom ďalším spoločnostiam z dôvodu ich protisúťažného správania v Rakúsku. Hoci sa ThyssenKrupp so všetkými týmito spoločnosťami zúčastnila na tomto karteli na rakúskom trhu (ďalej len „predmetný kartel“), rozhodla sa svedčiť a z tohto dôvodu mala prospech z programu zhovievavosti upraveného rakúskym právom.
- 7 Cieľom kartelu vo veci samej bolo najmä vybranému podniku zabezpečiť vyššiu cenu v porovnaní s cenou, ktorú by bolo možné uplatniť za obvyklých podmienok hospodárskej súťaže. Slobodná hospodárska súťaž sa v dôsledku toho narušila, rovnako ako aj vývoj cien v porovnaní s vývojom, ku ktorému by došlo v prípade neexistencie kartelu.
- 8 Spolková krajina Horné Rakúsko a štrnásť ďalších subjektov žalobou podanou 2. februára 2010 na Handelsgericht Wien (Obchodný súd Viedeň, Rakúsko) navrhli uložiť spoločnostiam Otis, Schindler, Kone a ThyssenKrupp povinnosť nahradiť im škodu, ktorá im bola spôsobená predmetným kartelom. Na rozdiel od ostatných štrnástich subjektov spolková krajina Horné Rakúsko vo veci samej však neuvádza, že škodu utrpela priamo alebo nepriamo ako nadobúdateľ výrobkov dotknutých predmetným kartelom, ale ako verejný subjekt poskytujúci dotácie.
- 9 Na podporu svojho návrhu spolková krajina Horné Rakúsko tvrdila, že v rámci svojho rozpočtu určeného na podporu bytovej výstavby počas obdobia, ktorého sa týka predmetný kartel, poskytla viacerým osobám, na základe právnych predpisov o pomoci na výstavbu bytov, stimulačné úvery určené na financovanie projektov výstavby vo výške určitých percent z celkových stavebných nákladov. Prijemcovia týchto úverov mali tak možnosť mať výhodnejšie finančné podmienky z dôvodu uplatnenej percentuálnej sadzby, ktorá je nižšia než tá trhovo obvyklá. Spolková krajina Horné Rakúsko v podstate tvrdila, že náklady súvisiace s inštaláciou výťahov zahrnuté do celkových nákladov na výstavbu zaplatené uvedenými príjemcami boli v dôsledku predmetného kartelu vyššie. To malo za následok, že tento subjekt bol nútený poskytnúť vyšší úver. Ak by predmetný kartel neexistoval, spolková krajina Horné Rakúsko by poskytla nižší úver a mohla by rozdiel investovať do štátnych dlhopisov za priemernú úrokovú sadzbu.
- 10 Spolková krajina Horné Rakúsko na základe týchto dôvodov požadovala, aby sa spoločnostiam Kone, Otis, Schindler a ThyssenKrupp uložila povinnosť zaplatiť sumu konkrétne zodpovedajúcu tejto strate na úrokoch zvýšenú o úroky.
- 11 Handelsgericht Wien (Obchodný súd Viedeň) rozsudkom z 21. septembra 2016 zamietol návrh, ktorý podala spolková krajina Horné Rakúsko. Podľa tohto súdu táto posledná uvedená krajina nie je aktívnym subjektom na trhu výrobcov výťahov a eskalátorov, a preto jej vznikla iba nepriama škoda, ktorá sama osebe nemôže viesť k vzniku nároku na náhradu škody.
- 12 Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajský súd Viedeň) uznesením z 27. apríla 2017 zrušil toto rozhodnutie a vrátil vec prvostupňovému súdu na nové rozhodnutie. Odvolací súd konštatoval, že zákaz kartelu slúži aj na ochranu finančných záujmov tých, ktorí museli znášať dodatočné náklady, ktoré vznikli deformáciou trhových podmienok. K tým patrili aj organizácie, ktoré sa spravujú verejným právom, ako je spolková krajina Horné Rakúsko, ktorá prostredníctvom poskytnutia dotácií v inštitucionalizovanom rámci vo veľkej miere prispieva k možnosti uskutočniť stavebný zámer. Také

organizácie teda tvorili nezanedbateľnú časť dopytu na trhu výrobcov výťahov a eskalátorov, na ktorom mohlo päť spoločností dotknutých vo veci samej predávať svoje služby za vyššie ceny z dôvodu predmetného kartelu.

- 13 Otis, Schindler, Kone a ThyssenKrupp podali na Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) opravný prostriedok proti tomuto uzneseniu, ktoré vydal Oberlandesgericht Wien (Vyšší krajský súd Viedeň).
- 14 Vnútroštátny súd uvádza, že podľa kritérií rakúskeho práva škoda, ktorú uvádza spolková krajina Horné Rakúsko, nemá dostatočnú súvislosť s cieľom zákazu kartelových dohôd, ktorým je zachovanie hospodárskej súťaže na trhu dotknutom predmetným kartelom.
- 15 Tento súd v tejto súvislosti uvádza, že v rakúskom práve čisto majetkové škody, ktoré spočívajú v zásahoch do majetku poškodeného, ku ktorým došlo bez toho, aby sa poškodil majetok alebo právna hodnota, ktorá je absolútnym spôsobom chránená, nemajú mimo zmluvného vzťahu absolútnu ochranu. Takéto zásahy do majetku možno odškodniť iba vtedy, ak protiprávnosť škodu spôsobujúceho správania vyplýva z právneho poriadku, najmä v prípade porušenia ochranných pravidiel, pričom takéto pravidlá predstavujú abstraktné zákazy určené na ochranu určitej kategórie osôb pred poškodením majetku alebo porušením zákonom chránených hodnôt. V takom prípade vznik zodpovednosti vyžaduje vznik škody, ktorej chcela porušená norma zabrániť. Pôvodca škody zodpovedá len za také škody, ktoré sa prejavujú ako naplnenie toho ohrozenia, z dôvodu ktorého bolo určité správanie prikázané alebo zakázané. Náhrade škody nepodlieha škoda vtedy, ak vzniká ako vedľajší účinok vo sfére záujmov, ktoré nie sú chránené zákazom uvedeným v ochrannej norme, ktorá bola porušená.
- 16 Vnútroštátny súd tiež poznamenal, že podľa judikatúry Súdneho dvora cieľom sledovaným článkom 101 ZFEÚ je zabezpečiť účinnú a neskreslenú hospodársku súťaž na vnútornom trhu, ako aj ceny stanovené na základe slobodnej hospodárskej súťaže. Domnieva sa, že oblasť ochrany zákazu kartelu z hľadiska osobnej pôsobnosti sa vzťahuje na všetkých dodávateľov a nadobúdateľov, ktorí pôsobia na vecne a geograficky relevantných trhoch dotknutých kartelom. Naopak, podľa jeho názoru verejnoprávne subjekty, ktoré prostredníctvom dotácií umožňujú určitým skupinám nadobúdateľov ľahšie získať výrobok, ktorý je predmetom kartelu, nie sú priamymi účastníkmi trhu, a to ani vtedy, ak sa podstatná časť aktivít na trhu umožní až v dôsledku týchto dotácií. Taká škoda by nemala dostatočnú súvislosť s účelom zákazu kartelových dohôd, ktorého cieľom je zachovať hospodársku súťaž na trhu dotknutom kartelom.
- 17 Vnútroštátny súd však poznamenal, že hoci judikatúra Súdneho dvora stanovuje najmä, že každá osoba má právo uplatniť si nárok na náhradu škody, ktorá jej bola spôsobená správaním spôsobilým obmedziť alebo narušiť hospodársku súťaž, je potrebná príčinná súvislosť medzi škodou a správaním, ktoré je v rozpore s hospodárskou súťažou. Navyše je úlohou členských štátov určiť podrobnosti na výkon tohto práva vrátane takých, ktoré upravujú použitie pojmu „príčinná súvislosť“, pričom treba rešpektovať zásady ekvivalencie a efektivity. Výkon práv priznaných právnym poriadkom Únie preto vnútroštátne právo nemôže znemožniť alebo neprimerane sťažiť.
- 18 Tento súd okrem toho uvádza, že vzhľadom na skutkové okolnosti veci samej, otázka, ktorú tento súd položil, je tá, či zásada, podľa ktorej každý môže postupovať proti členovi kartelu na dosiahnutie náhrady škody, sa vzťahuje aj na osoby, ktoré na jednej strane napriek ich podstatnému vplyvu na fungovanie dotknutého trhu na ňom nepôsobia ako dodávateľ alebo nadobúdateľ, a na druhej strane, ktorých škoda vyplýva len zo škody, ktorú utrpela priamo dotknutá tretia osoba.

- 19 Za týchto podmienok Oberster Gerichtshof (Najvyšší súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Majú sa článok 85 Zmluvy o EHS, článok 81 ES a článok 101 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že na zachovanie plnej účinnosti týchto ustanovení a potrebného účinku zákazu vyplývajúceho z týchto ustanovení je potrebné, aby od účastníka kartelu mohli požadovať náhradu škody aj tie subjekty, ktoré nie sú účastníkmi relevantného vecného a geografického trhu na strane ponuky alebo dopytu, ale aj subjekty, ktoré za zvýhodnených podmienok poskytujú úvery odberateľom produktov, ktoré sú predmetom ponuky na trhu dotknutom kartelom a ktorých škoda spočíva v tom, že suma úveru v percentuálnej výške výrobných nákladov bola vyššia, než by bola bez kartelovej dohody, v dôsledku čoho nemohla tieto sumy investovať s cieľom dosiahnuť zisk?“

O prejudiciálnej otázke

- 20 Vnútroštátny súd sa svojou otázkou v podstate pýta, či sa článok 101 ZFEÚ má vykladať v tom zmysle, že osoby, ktoré na trhu dotknutom kartelom nepôsobia ako dodávateľ ani ako nadobúdateľ, ktoré však vo forme stimulačných úverov poskytli nadobúdateľom výrobkov ponúkaných na tomto trhu dotácie, môžu požadovať, aby sa podnikom zúčastneným na tomto karteli uložila povinnosť nahradiť škodu, ktorú utrpeli z dôvodu, že vzhľadom na to, že suma týchto dotácií bola vyššia, než by bola pri neexistencii uvedeného kartelu, tieto osoby nemohli tento rozdiel použiť na iné, lukratívnejšie účely.
- 21 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že článok 101 ods. 1 ZFEÚ vyvoláva priame účinky vo vzťahoch medzi jednotlivcami a zakladá dotknutým osobám práva, ktoré sú vnútroštátne súdy povinné ochraňovať (rozsudky z 20. septembra 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, bod 23, a zo 14. marca 2019, *Skanska Industrial Solutions a i.*, C-724/17, EU:C:2019:204, bod 24 a citovaná judikatúra).
- 22 Úplná účinnosť článku 101 ZFEÚ, a najmä potrebný účinok zákazu uvedeného v jeho odseku 1 by boli spochybnené, ak by sa akákoľvek osoba nemohla domáhať náhrady škody, ktorá jej bola spôsobená zmluvou alebo správaním spôsobilým obmedziť alebo skresliť hospodársku súťaž (rozsudky z 20. septembra 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, bod 26, ako aj zo 14. marca 2019, *Skanska Industrial Solutions a i.*, C-724/17, EU:C:2019:204, bod 25 a citovaná judikatúra).
- 23 Každá osoba má teda právo domáhať sa náhrady spôsobenej škody, ak existuje príčinná súvislosť medzi uvedenou škodou a kartelovou dohodou alebo postupom zakázaným článkom 101 ZFEÚ (rozsudky z 13. júla 2006, *Manfredi a i.*, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 61, ako aj zo 14. marca 2019, *Skanska Industrial Solutions a i.*, C-724/17, EU:C:2019:204, bod 26 a citovaná judikatúra).
- 24 Právo akejkoľvek osoby domáhať sa náhrady takejto škody totiž posilňuje operatívnosť pravidiel Únie v oblasti hospodárskej súťaže a svojou povahou odrádza od často utajených dohôd alebo postupov, ktoré môžu obmedziť alebo skresliť hospodársku súťaž, čím prispieva k zachovaniu účinnej hospodárskej súťaže v Európskej únii (rozsudok z 5. júna 2014, *Kone a i.*, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 23, ako aj citovaná judikatúra).
- 25 V tejto súvislosti a osobitne v oblasti práva hospodárskej súťaže vnútroštátne pravidlá týkajúce sa podmienok výkonu práva domáhať sa náhrady škody vyplývajúcej z kartelu alebo postupu zakázaného článkom 101 ZFEÚ, nesmú ohrozovať účinné uplatňovanie tohto ustanovenia (pozri v tomto zmysle rozsudok z 5. júna 2014, *Kone a i.*, C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 26, ako aj citovanú judikatúru).
- 26 Právo členských štátov tak musí osobitne zohľadňovať cieľ sledovaný článkom 101 ZFEÚ, ktorým je zabezpečiť účinnú a neskreslenú hospodársku súťaž na vnútornom trhu, ako aj ceny stanovené na základe slobodnej hospodárskej súťaže. Na zabezpečenie tejto účinnosti práva Únie Súdny dvor

rozhodol, ako je uvedené v bode 23 tohto rozsudku, že vnútroštátna právna úprava musí každému priznávať právo požiadať o náhradu vzniknutej škody (pozri v tomto zmysle rozsudok z 5. júna 2014, Kone a i., C-557/12, EU:C:2014:1317, bod 32, ako aj citovanú judikatúru).

- 27 Ďalej treba totiž zdôrazniť, ako uviedla aj generálna advokátka v bode 78 svojich návrhov, že zaručenie úplného a potrebného účinku článku 101 ZFEÚ, ako aj ochrana pred nepriaznivými dôsledkami porušenia pravidiel hospodárskej súťaže by boli výrazne ohrozené, ak by sa možnosť domáhať sa náhrady škody vyplývajúcej z kartelu, obmedzovala len na dodávateľov a nadobúdateľov na trhu dotknutom kartelom. Takýmto spôsobom by sa totiž veľký počet potenciálnych obetí systematicky vylúčil z možnosti domáhať sa náhrady škody.
- 28 Spolková krajina Horné Rakúsko vo veci samej uvádza, že neutrpeľa škodu ako nadobúdateľ výrobkov dotknutých predmetným kartelom, ale ako verejný subjekt poskytujúci dotácie. Poskytuje totiž tretím osobám stimulačné úvery s nižšou než trhovou úrokovou sadzbou. Vzhľadom na to, že výška úverov je spojená s nákladmi na stavbu, sa spolková krajina Horné Rakúsko domnieva, že jej vznikla škoda, keďže výška úverov – a v dôsledku toho suma finančnej pomoci, ktorá sa poskytla za zvýhodnenú úrokovú sadzbu – bola vyššia než suma úverov, ktorá by bola poskytnutá v prípade neexistencie kartelu.
- 29 Žalobkyne vo veci samej však v podstate odmietajú právo, ktoré má spolková krajina Horné Rakúsko, žiadať náhradu škody, o ktorej tvrdí, že jej vznikla, z dôvodu, že táto škoda nemá dostatočnú súvislosť s cieľom ochrany sledovaným článkom 101 ZFEÚ, a teda nemôže viesť k jej náhrade.
- 30 Ako však vyplýva z bodov 22 až 25, 26 a 27 tohto rozsudku, akákoľvek škoda, ktorá má príčinnú súvislosť s porušením článku 101 ZFEÚ, musí byť spôsobilá viesť k jej náhrade s cieľom zabezpečiť účinné uplatňovanie článku 101 ZFEÚ a zachovať potrebný účinok tohto ustanovenia.
- 31 Pokiaľ účastníci kartelu nie sú povinní nahradiť všetky škody, ktoré by mohli spôsobiť, nie je v tejto súvislosti nevyhnutné, ako to v podstate poznamenala generálna advokátka v bode 84 svojich návrhov, aby škoda, ktorá vznikla dotknutej osobe, mala okrem toho špecifickú súvislosť s „cieľom ochrany“ sledovaným článkom 101 ZFEÚ.
- 32 V dôsledku toho osoby, ktoré na trhu dotknutom kartelom nepôsobia ako dodávateľ ani ako nadobúdateľ, musia mať možnosť požadovať náhradu škody vyplývajúcu zo skutočnosti, že z dôvodu tohto kartelu museli poskytnúť vyššie dotácie, ako keby uvedený kartel neexistoval, a nemohli tento rozdiel ďalej investovať do lukratívnejších projektov.
- 33 Prislúcha však vnútroštátnemu súdu určiť, či spolková krajina Horné Rakúsko v prejednávanej veci utrpela takú konkrétnu škodu tým, že najmä overí, či tento orgán mal alebo nemal možnosť uskutočniť lukratívnejšie investície, a v prípade kladnej odpovede, či tento orgán predloží dôkazy potrebné na preukázanie existencie príčinnej súvislosti medzi touto škodou a predmetným kartelom.
- 34 Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy treba na položenú otázku odpovedať tak, že článok 101 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že osoby, ktoré na trhu dotknutom kartelom nepôsobia ako dodávateľ alebo nadobúdateľ, ktoré však vo forme stimulačných úverov poskytnú nadobúdateľom výrobkov ponúkaných na tomto trhu dotácie, môžu požadovať, aby sa podnikom zúčastneným na tomto karteli uložila povinnosť nahradiť škody, ktoré utrpeli z dôvodu, že vzhľadom na to, že suma týchto dotácií bola vyššia, než by bola pri neexistencii uvedeného kartelu, tieto osoby nemohli tento rozdiel použiť na iné, lukratívnejšie účely.

O trovách

- 35 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (piata komora) rozhodol takto:

Článok 101 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že osoby, ktoré na trhu dotknutom kartelom nepôsobia ako dodávateľ alebo nadobúdateľ, ktoré však vo forme stimulačných úverov poskytnú nadobúdateľom výrobkov ponúkaných na tomto trhu dotácie, môžu požadovať, aby sa podnikom zúčastneným na tomto karteli uložila povinnosť nahradiť škody, ktoré utrpeli z dôvodu, že vzhľadom na to, že suma týchto dotácií bola vyššia, než by bola pri neexistencii uvedeného kartelu, tieto osoby nemohli tento rozdiel použiť na iné, lukratívnejšie účely.

Podpisy